

Eduskunnan puolustusvaliokunnalle
12.6.2024

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi asevelvollisuuslain 32 ja 48 §:n muuttamisesta (HE 66/2024 vp)

Pakolaisneuvonta ry:n lausunto

Pakolaisneuvonta kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä.

Esityksellä ehdotetaan muutettavaksi asevelvollisuuslakia siten, että lain 48 §:ään lisättäisiin kertausharjoitusperusteeksi rajaturvallisuuden ylläpitäminen ja lain 32 §:ään lisättäisiin mahdollisuus määrätä reserviläisiä nopeutetulla menettelyllä kertausharjoitukseen rajaturvallisuuden perusteella.

Esityksessä ehdotetaan, että reserviläisiä voitaisiin määrätä kertausharjoitukseen esimerkiksi hybridivaikuttamisen tilanteessa, joka voi olla esimerkiksi maahantulon välineellistämistä poliittisia tarkoituksia varten. Esityksessä todetaan, että kansallisen riskiarvion mukaan erityisesti rajojen turvallisuuskysymykset näkyvät Suomessa ja välineellistetty maahantulo voi toteutua Suomen itärajalla Venäjän poliittisia tarkoituksia ajavana siirtolaisilla painostamisena. Esityksessä on kuitenkin täysin jätetty toteamatta, että myös tilanteessa missä kyse on "siirtolaisten painostamisesta" tai "välineellistetystä maahantulosta" kyse on turvaa hakevista ihmisistä, joita maat käyttävät pelinappuloina. Suomen valtiolla on mahdollisuus reagoida "välineellistettyyn maahantuloon" ihmisarvoa ja ihmisoikeuksia kunnioittavalla tavalla. Myös YK:n kidutuksen vastainen komitea (CAT) vaatinut tätä tuoreissa Suomelle antamissaan suosituksissaan.¹ Sen sijaan Suomi on päättänyt esittää lukuisia lainsäädäntömuutoksia, jotka todellisuudessa heikentävät turvaa hakevien ihmisten oikeuksien toteutumista ja lisäävät ihmisoikeusloukkausten riskiä.

Esityksessä on lopulta kyse Suomessakin laajasti näkyvissä olevasta prosessista, missä muuttoliike ja rajavalvonta kehystetään turvallisuuskysymyksiksi korostaen poliisitoimintaa, puolustusta ja rikollisuutta, sen sijaan, että lähtökohdaksi otettaisiin valtion velvollisuus turvata ihmisten oikeudet.²

Pakolaisneuvonta vastustaa ehdotettuja lainmuutoksia.

¹ <https://valtioneuvosto.fi/-/yk-n-kidutuksen-vastainen-komitea-antoi-suosituksia-suomelle>

² <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g20/175/79/pdf/g2017579.pdf?token=ToveI CHE2mWe8l8xGm&f e=true>, s. 5

1 Yleistä

Esityksessä ehdotetut lainmuutokset eivät perustu mihinkään selvitykseen eikä ehdotuksesta käy ilmi todellista tarvetta eikä perustetta ehdotettujen lisäysten tekemiselle.

Esityksessä todetaan, että "nykytilan säilyttäminen ei mahdollista tehokkaasti Suomen turvallisuusympäristön nopean muutoksen aiheuttamiin tarpeisiin vastaamista joustavasti normaaliolojen lainsäädännön keinoin." Tästä huolimatta esityksestä jää edelleen epäselväksi miksi jo olemassa oleva lainsäädäntö ja valtioneuvoston keväällä 2024 esittämät lainsäädäntömuutokset eivät ole riittäviä "turvaamaan rajaturvallisuutta" ja Rajavartiolaitoksen toimintakykyä. Esityksessä viitataan muun muassa asevelvollisuuslain 79 §:ään, mutta esityksessä ei ole otettu huomioon vastikään hyväksyttyjä lakimuutoksia tai eduskunnan käsittelyssä olevia esityksiä.

Tasavallan presidentti on juuri vahvistanut muutokset Rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lakiin ja rajavartiolaitokseen, joiden tavoitteena on henkilöstöresurssien joustava hyödyntäminen ja rajavartiolaitoksen toimintakyvyn turvaaminen erilaisissa normaaliolojen häiriötilanteissa.³ Eduskunnan käsittelyssä on myös esitys, jonka nojalla Rajavartiolaitos voisi jatkossa hyödyntää entistä enemmän teknologiaa lakisääteisissä tehtävissään (HE 25/2024 vp). Eduskunnalla on myös useita muita maahanmuuttaneisiin liittyviä lakiehdotuksia, joissa viitataan muuttuneeseen turvallisuustilanteeseen ja pyritään vaikuttamaan "välineellistettyyn maahantuloon" ja rajaturvallisuuteen.

Esityksessä todetaan useaan kertaan perusteeksi lain muuttamiselle kansallisen turvallisuuden ja rajaturvallisuuden takaaminen. Asiassa tulisi selvittää miksi nykytilanteessa ja lainsäädännöllä Suomen kansallinen turvallisuus ja rajaturvallisuus eivät ole turvattu ja miten ehdotettu muutos toisi ratkaisun tai parantaisi kansallista turvallisuutta ja rajaturvallisuutta.

Esityksessä todetaan, että "muuttuneen turvallisuustilanteen ja uusien uhkien vuoksi nykyisten menetelmien rinnalle tarvitaan keinoja joustavaan valmiuden kohottamiseen" ja muutosten myötä "kyky reagoida nopeammin ja tehokkaammin turvallisuustilanteen nopeisiin muutoksiin paranisi". Nämä eivät kuitenkaan ole riittäviä perusteita, eivätkä osoita todellista tarvetta sille, että viranomaisille mahdollistetaan jälleen uusi toimi, jolla rajoja vahvistetaan ja militarisoidaan.

Pakolaisneuvonta esitti jo esityksen luonnosvaiheessa, että hallituksen esitykseen tulisi avata numeraalisesti resurssien tarvetta. Se, että esityksessä todetaan, että "laajamittaisen maahantulon tilanne, jossa tapahtuu useita, jopa useita kymmeniä luvattomia rajanylityksiä maastorajalla, sitoo viranomaisten resurssit nopeasti", antaa epämääräisen kuvan viranomaisten toimintakyvystä, nykyresursseista ja resurssitarpeesta. Lisäksi jo ennen syksyä 2023 Suomen rajoja on ylitetty epävirallisesti. Kysymys on viime vuosina ollut muutamista kymmenistä rajanylityksistä vuosittain. Esitykseen olisi tullut avata miten kyseiset tilanteet ovat sitoneet viranomaisten resursseja, ja onko näiden tilanteiden vuoksi Rajavartiolaitoksen muiden tehtävien huolehtiminen kärsinyt. Julkisuuteen ei ole tullut tietoa, että Rajavartiolaitos ei olisi pystynyt näissä tilanteissa tai marraskuun 2023 jälkeisissä tilanteissa huolehtimaan tehtävistään.

³ <https://valtioneuvosto.fi/paatokset/paatos?decisionId=1383>, <https://intermin.fi/-/henkilostoresursseja-vahvistamalla-turvataan-rajavartiolaitoksen-toimintakyky-normaaliolojen-hairiotilanteissa-1>

2 Koulutuksesta sekä kertausharjoitukseen määräämisestä ja käytöstä

Pakolaisneuvonta pitää myönteisenä, että hallituksen esityksessä on huomioitu tarve koulutukselle erityisesti perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen varmistamiseksi.

Asiassa on pidettävä myönteisenä myös säännöskohtaisten perusteluiden tarkentumista siltä osin, keitä rajaturvallisuuden ylläpitämiseen voitaisiin määrätä. Esityksessä todetaan, että tarkoituksena on rajata kertausharjoitus koskemaan vain tarvittavan koulutuksen saaneita Rajavartiolaitoksen alaisuuteen sijoitettuja reserviläisiä ja lähtökohtaisesti tehtäviin määrättäisiin sellaisia reserviläisiä, joilla on ajantasaisin, vuoden 2018 jälkeen saatu koulutus.

Esityksessä arvioidaan muutosten lisäävän tarvetta perus- ja ihmisoikeuskoulutukselle Rajavartiolaitoksessa. Esityksessä ei kuitenkaan ehdottomasti todeta, että lisäkoulutusta annetaan vaan koulutustarpeen arvioidaan lisääntyvän. Lisäksi esityksen mukaan "syvemmän perus- ja ihmisoikeuskoulutuksen saanut rajavartiomies valvoisi ja tarpeellisilta osin myös kouluttaisi tarvittavat tiedot perus- ja ihmisoikeuksista asevelvolliselle, jos tämän osaamisessa havaittaisiin kehittämistarvetta." Näin ollen, asevelvolliset eivät lähtökohtaisesti saisi lisäkoulutusta ennen kertausharjoitukseen määräämistä vaan koulutuksen tarve ja kouluttaminen olisi yksittäisen rajavartijan harkinnassa. Pakolaisneuvonta katsoo, että tämä ei ole riittävä tapa varmistua asevelvollisen konkreettisesta perus- ja ihmisoikeusmyönteisestä toiminnasta ja ymmärryksestä rajavalvontaan liittyvistä perus- ja ihmisoikeuskysymyksistä, kuten oikeudesta hakea turvapaikkaa, palautus- ja joukkokarkotuskiellosta, yhdenvertaisuudesta ja liikkumisvapaudesta.

Hallituksen esityksessä todetaan, että nopeutettua menettelyä voitaisiin käyttää myös rajaturvallisuuslain (HE 53/2024 vp) mahdollistamissa tilanteissa. Hallituksen esityksellä eduskunnalle laiksi väliaikaisista toimenpiteistä välineellistetyn maahantulon torjumiseksi (HE 53/2024 vp) säädetään edellytyksistä, joiden vallitessa valtioneuvoston yleisistunto voisi päättää rajoittaa kansainvälisen suojelun hakemusten vastaanottamista rajatulla osalla Suomen valtakunnanrajaa ja sen välittömässä läheisyydessä. Esityksessä pääsääntöisesti estetään maahantulijan pääsy ja maahan saapunut henkilö poistetaan maasta. Poikkeuksellisesti hakemus otetaan vastaan jos se olisi rajavartijan tapauskohtaisen arvion mukaan välttämätöntä lapsen, vammaisen tai muun erityisen haavoittuvassa asemassa olevan henkilön oikeuksien turvaamiseksi tai jos henkilö olisi esittänyt tai olisi tullut ilmi seikkoja, joiden perusteella rajavartiomiehen arvion mukaan olisi ilmeistä, että henkilö olisi todellisessa vaarassa joutua kuolemanrangaistuksen, kidutuksen tai muun ihmisarvoa loukkaavan kohtelun kohteeksi ensisijaisesti siinä valtiossa, josta hän on saapunut Suomeen.

Kuten esityksen (HE 53/2004 vp) ja kyseisen esitysluonnoksen lausuntopalautteessa on esitetty, rajavartijalla annetaan hyvin haastava, miltei mahdoton, tehtävä tunnistaa ihmisen haavoittuva asema ja todellinen vaara kuolemanrangaistuksen, kidutuksen tai muun ihmisarvoa loukkaavan kohtelun kohdistuminen. Nyt käsillä olevassa hallituksen esityksessä asevelvollisuuslain muuttamisesta ei ole esitetty mitään edellytyksiä, jonka perusteella reserviläisten voitaisiin katsoa olevan valmiudessa hoitaa kyseistä tehtävää.

Hallituksen esityksessä on vain todettu: "Eduskunnan käsittelyssä on hallituksen esitys laiksi väliaikaisista toimenpiteistä välineellistetyn maahantulon torjumiseksi (HE 53/2024 vp). Esitys ei ole riippuvainen edellä mainitusta esityksestä, mutta nopeutettua

menettelyä voitaisiin käyttää myös välineellistetyin maahantulon tilanteissa". Esityksessä ei siis poissuljeta mahdollisuutta olla arvioimassa turvaa hakevan ihmisen kansainvälisen suojelun hakemuksen vastaanottamista. Tämä tehtävä tulee nimenomaisesti rajata reserviläisten toimivaltuuksien ulkopuolelle.

Ensisijaisesti Pakolaisneuvonta katsoo, että lakia ei tule edistää. Toissijaisesti Pakolaisneuvonta katsoo, erityisen ihmisoikeusherkät tehtävät tulee rajata reserviläisten tehtävien ulkopuolelle ja tehtävien ulkopuolelle tulee ehdottomasti rajata HE 53/2024 vp:ssä rajaviranomaiselle annettu tehtävä arvioida kansainvälisen suojelun hakemuksen vastaanottaminen. Lisäksi reserviläiset tulee lisäkouluttaa siten, että heillä on kattava ymmärrys ajantasaisista rajalla toimimiseen liittyvistä perus- ja ihmisoikeuskysymyksistä.

3 Lopuksi

Valtioneuvosto on esittänyt useita niin sanotusti rajaturvallisuuteen liittyviä lakiesityksiä, jotka todellisuudessa merkittävästi heikentävät turvaa hakevien ihmisten oikeuksien toteutumista. Valtioneuvosto on päättänyt käyttää satoja miljoonia euroja vain symbolisesti tärkeän raja-aidan rakentamiseen. Rajavartiolaitos on arvioinut hankkeen kokonaiskustannuksiksi 380 miljoonaa euroa. Valtioneuvosto on juuri esittänyt eduskunnalle hallituksen esityksen (HE 53/2024 vp), joka loukkaa ehdotonta palautuskieltoa ja monia muita ihmisoikeuksia, eikä siinä taata todellista ja tehokasta pääsyä turvapaikkamenettelyyn. Lisäksi eduskunnan käsittelyssä on lakiesityksiä, joiden nojalla voidaan merkittävästi lisätä teknologian käyttöä rajavalvonnassa sekä ottaa käyttöön rajamenettely, johon liittyy ilmeisiä ihmisoikeusloukkausten riskejä. Esityksistä puuttuu kokonaisvaikutusten arviointi, eikä siten esityksissä ole esitetty todellista tarvetta säätää lukusia samanaikaisia rajapolitiikkaan liittyviä lakihankkeita, joilla pyritään vastaamaan samaan kysymykseen. Rajojen militarisoinnilla on kielteinen vaikutus turvaa hakevien ihmisten oikeuksien toteutumiseen. Valtioneuvoston on otettava ihmisoikeuksia kunnioittava lähtökohta muuttoliike- ja rajapolitiikkaansa ja siten luovuttava nyt esitetystä reserviläisten nopeutetusta määräämisestä rajalle.

Pargol Miraftabi
Juristi
Pakolaisneuvonta ry